

Motion till riksdagen

1988/89:456

av Gullan Lindblad och Göthe Knutson (båda m)

Arbetsmarknaden i Värmlands län

Ljusning på arbetsmarknaden – men moln vid horisonten

Värmlands län har i många år varit ett län med stora arbetslöshetsproblem och har näst Norrbotten haft den största arbetslösheten i landet. Framst p.g.a. de senaste årens konjunkturuppgång har arbetslösheten i länet minskat och Värmland ligger nu på fjärde plats i "arbetslöshetsligan" med 2,2 procent öppet arbetslösa. Aug. 1983 nådde Värmland "bottenrekordet" med 10 500 arbetslösa, medan siffran för dec. 1988 var ca 4000 arbetslösa.

Vi gläder oss naturligtvis åt att situationen ljusnat på den värmländska arbetsmarknaden men ser också en del befintliga problem och kommande orosmoln. Vi konstaterar bl.a. att minskningen av arbetslösheten är betydligt lägre i skogslänen än i övriga delar av landet.

Trots förbättrade arbetslöshetsciffror har Värmland fortfarande kommuner med mycket hög arbetslöshet. Hagfors, Torsby och Munkfors hör till de 20 kommuner som har den största andelen arbetslösa i landet.

Ett problem är att deltidsarbetslösheten ligger mycket högt i Värmlands län. Inom sjukvården är den t.ex. näst högst i hela landet. Man måste fråga sig, varför Värmland lyckats sämre i detta avseende än andra län, då efterfrågan på personal för vård och omsorg är stor i hela länet.

Bristen på arbetskraft inom vissa sektorer, t.ex. verkstadsindustrin, järn-, stal- och sågverk och livsmedelsindustrin är ett problem.

Den ökade sjukfrånvaron är ett annat problem. Ännu ett är att viss arbetslöshet har dolts genom ett stort antal förtidspensioneringar.

Situationen på arbetsmarknaden är – trots högkonjunkturen – besvärlig för vissa grupper, t.ex. ungdomar, kvinnor i glesbygd, handikappade och flyktingar.

Befolkningssituationen i länet bedöms vara tämligen stabil under de närmaste åren med ca 280 000 invånare. Länet har haft ett inflyttningsoverskott på ca 1700 personer senaste året. Av dessa kom 1 350 personer från utlandet. Vissa kommuner har minskat i folkmängd: Filipstad, Kristinehamn, Grums och Säffle.

Åldersstrukturen i Värmland är oroande. Flera kommuner har 25 procent invånare som är över 64 år: Munkfors, Torsby, Filipstad och Sunne. Samma kommuner visar också stora arbetslöshetsciffror.

Antalet 16-åringar minskar med ca 800 under den närmaste 5-årsperioden, medan antalet 80-åringar och äldre ökar med ca 2500 personer.

Den värmländska industrin har gått ganska bra de senaste åren och har haft

ungefär samma lönsamhet som i landet i övrigt. Värmland är fortfarande beroende av sina basindustrier och det finns stor risk att länet kan drabbas av ytterligare rationaliseringar och därav följande arbetslöshet.

Även om situationen är ganska ljus för värmländskt näringsliv och värmländsk arbetsmarknad just nu måste vi räkna med en begynnande konjunkturedgång de närmaste åren. Vi vet då av erfarenhet att vårt län snabbt kommer att drabbas därav.

En viktig faktor för vår industri är hur energipolitiken utvecklas. Inte minst vår pappers- och massaindustri är beroende av god tillgång till billig energi. En för tidig kärnkraftsavveckling skulle vara något av ett dråpslag för den värmländska industrin med stor arbetslöshet som följd. Detta bör ges regeringen till känna.

Viktiga faktorer för en bra framtid för Värmland

Vägar och kommunikationer

I en gemensam borgerlig motion (c + m + fp) framhåller vi vägnätets betydelse som en viktig del av länets infrastruktur.

Vi betonar nödvändigheten av att länsstyrelsens nyligen framlagda flerårsplaner för vägbyggnad kan genomföras. Dessa planer innefattar bl.a. väg 62 genom Klarälvdalen samt vissa delar av väg 61, 63, 172, 177, 234 och 242.

Redan tidigare har framställan skett om medel till byggande av tre etapper på E18 mellan länsgränsen och Karlskoga. Andra projekt som rör E18 är också viktiga, nämligen E18 genom Segmon samt sträckan Hån – riksgränsen.

Dessutom behöver svaga, äldre broar förstärkas och byggas om. Vi anser också att vältrafikerade grusvägar behöver beläggas inom en tioårsperiod.

Vi anser att en väsentlig höjning bör ske av anslagen till förbättrade vägar i Värmland, då en förbättrad infrastruktur är en av de viktigaste regionalpolitiska åtgärderna i vårt län. Detta bör ges regeringen till känna.

När det gäller järnvägstrafiken anser vi att planerna för Mälardalen och Svealandbanan också måste omfatta bättre kommunikationer – bl.a. med snabbtåg – på bandelen Örebro–Karlstad–Charlottenberg. Tågtrafiken mellan Charlottenberg och Oslo måste bibehållas och utvecklas. Tågtrafiken Karlstad – Kil – Göteborg måste förbättras vad gäller turtäthet och service.

En ny flygplats är av utomordentlig betydelse inte minst för länets näringsliv. F.n. avvaktas utredningen av miljökonsekvenserna av en ev. flygplats i Mellerudstorp, som av länsstyrelsen bedömts vara lämplig förläggning av en ny länsflygplats. Med tanke på att den nuvarande flygplatsen förklarats olämplig av miljöskäl anser vi det vara en primär skyldighet för staten att svara för nödvändiga investeringar i en ny flygplats.

Vänersjöfarten

I en motion till föregående riksmöte påtalade vi den stora roll som sjötransporten på Vänern spelar, inte minst för skogsindustrin. Vi uttryckte då vår oro över att STORA-koncernen ev. skulle frakta sitt gods med bil direkt till västerhavet. Vi kan nu dessbättre konstatera att godstransporterna på Vänern kommer att fortsätta.

Mot. 1988/89
A456

Vi anser att det bör råda konkurrensneutralitet mellan olika trafikslag och vi framförde därför i vår tidigare motion att ett sjötransportstöd borde införas. Detta är motiverat även med hänsyn till att sjötransporter är miljövänliga. Vi kan nu konstatera att den regionalpolitiska utredningen ska utreda denna fråga.

Vi vidhåller vår uppfattning i denna fråga, vilket vi anser bör ges regeringen till känna.

Värmländskt näringsliv

Det värmländska näringslivet har hittills präglats av de stora bruken (järn-stål, papper-massa), som genomgått stora strukturomvandlingar. Efter en mycket provosam tid har de stora företagen nu konsoliderats men nya rationaliseringar kan inträffa.

Trots att vissa delar av länet präglas av de stora bruken kan vi konstatera att 67 procent av dem som arbetar inom företag (utöver jordbruket) är anställda i småföretag med mindre än 200 anställda. Siffran för riket är 59 procent.

Det är positivt att en ny företagarganda tycks ha växt fram och att elektronik- och dataindustrin skapat många arbetstillfällen, t.o.m. på smaorter i glesbygd. Bland företag, som har tillkommit eller utvecklats väl – bl.a. p.g.a. datautvecklingen – finner vi t.ex. Programatic Sweden i Karlstad, Nords och Calamo i Molkom, TVAB i Ärjäng och Säffle, Somas i Säffle, Elektromekan i Ärjäng, Miller i Sunne, Tepro i Torsby, Holmstrands i Valberg, Hagfors Tooling och Teli i Kristinehamn.

En positiv utveckling har också kunnat noteras vid bl.a. verkstadsföretagen Perfecta i Jössefors och Säffleverken.

AB Tetra-Pak i Forshaga är exempel på en lyckad ersättningsindustri där den tidigare basnäringen försvann.

Omstruktureringen av KMW i Karlstad till Valmet KMW och KAMFAB har visat att en större marknad än den tidigare ofta är nödvändig.

Hur skall framtiden mötas?

För att en positiv utveckling av det värmländska näringslivet skall kunna ske på sikt är det nödvändigt att företagens kostnader hålls nere.

Viktigast är en sänkning av skattetrycket men även att arbetsgivaravgifterna hålls på en så låg nivå som möjligt. Många värmländska företag har tyvärr en tråkig erfarenhet av att valutbildad och eftersökt arbetskraft inte flyttar till länet p.g.a. den höga kommunal- och landstingsskatten, som gör att nettoinkomsten blir 500 – 600 kr per månad lägre än i t.ex. Stockholmsområdet. Sänkta skatter är långt viktigare än konstlade åtgärder för att locka företag till Värmland.

Nödvändigheten av ett sänkt skattetryck bör ges regeringen till känna.

Företagen är mycket beroende av fasta spelregler och minskad offentlig reglering.

För företag inom stödområdena har moderata samlingspartiet föreslagit en sänkning av arbetsgivaravgifterna. För Värmlands del betyder detta att

arbetsgivaravgiften i Torsby kommun (stodområde B) bör sänkas med 3 procent. Detta bör ges regeringen till känna.

Länsstyrelsen har i sin länsrapport 1988 tecknat en ganska ljus bild av det värmländska näringslivets framtid. Om näringslivet skall utvecklas så positivt, som vi alla önskar, krävs emellertid en ny inriktning av näringspolitiken.

Det är viktigt att näringspolitiken främjar småföretagande och entreprenörskap. För en positiv utveckling av tjänstesektorn, som bedöms vara den mest utvecklingsbara, krävs att de kommunala monopolen upphör och att det t.ex. blir möjligt att driva egen verksamhet även inom barnomsorg, vård och äldreomsorg. Detta skulle gagna glesbygdskommunerna, som i dag t.ex. tvingas betala höga sociala avgifter för barnomsorg till storstadsområdena! Det är också en viktig jämställdhetsfråga för kvinnorna i värden att slippa det "näringsförbud" som råder i dag.

Nödvändigheten att avskaffa kommunala monopol för att främja landsbygdens utveckling bör ges regeringen till känna.

Vi har i en särskild motion om småföretagen föreslagit en rad åtgärder som skulle underlätta småföretagande, t.ex. sänkta skatter och borttagande av skatt på arbetande kapital.

Arbetsmarknadspolitiken

Vi anser att arbetsmarknadsutbildningen är det viktigaste arbetsmarknadspolitiska instrumentet vid sidan om arbetsförmedlingen. Utbildning, som gör den enskilde arbetstagaren bättre rustad på arbetsmarknaden, är att föredra framför t.ex. beredskapsarbeten. Sådana är dock i viss utsträckning nödvändiga i ett län med Värmlands arbetsmarknadsstruktur.

De s.k. trygghetslagarna är bra för dem som redan har ett arbete. För nytilträdande på arbetsmarknaden kan de emellertid vara ett hinder. Ungdomar, handikappade och flyktingar skulle ha större chans att få ett arbete om det fanns en generell rätt till provanställning. Vi anser att en översyn bör göras av trygghetslagarna men hänvisar i denna fråga till en moderat kommittémotion.

När det gäller arbetshandikappade anser vi att fler borde få plats i det reguljära arbetslivet och att Samhalls resurser i första hand bör komma de svårast handikappade till del. Moderata samlingspartiet har bl.a. i en kommittémotion föreslagit ett flexibelt lönebidragssystem, som är knutet till individen och inte till arbetsplatsen. AMS synes dela vår uppfattning, men regeringen har ännu inte sträckt sig längre än till viss verksamhet i ett par län.

Vi anser att det moderata förslaget till utformning av lönebidraget bör införas i hela landet. Detta bör ges regeringen till känna.

Vad beträffar ungdomarnas yrkesutbildning anser vi att den praktiska yrkesutbildningen i större utsträckning bör förläggas direkt ute i arbetslivet genom s.k. lärlingsutbildning. Utbildningen bör ske i samarbete mellan arbetsplats och skola. Elverna bör genom en lärlingsanställning vara fast knutna till en arbetsplats, där de får sin praktiska handledning, medan skolan svarar för den teoretiska undervisningen. I denna fråga hänvisar vi till en moderat kommittémotion.

När det gäller gymnasieutbildningen har vi i en kommittémotion tagit klar ställning för en treårig vårutbildning. F.ö. pågår ett s.k. fullskaleförsök med treårig gymnasieutbildning i Värmland, vilket skall utvärderas.

Mot. 1988/89
A456

Utvecklingsmöjligheter

Det finns tillväxtkraft i de värmländska bygderna förutsatt att näringspolitiken utformas på ett sådant sätt att den stimulerar till företagande. Investeringsakten har varit ganska hög i företagen de senaste åren men nyföretagandet är däremot inte särskilt stort.

Vad gäller de särskilda statliga medel, som ställs till länets förfogande, är det positivt att dessa numera får användas ganska fritt. Det behövs emellertid en höjning av länsanslagen. Vi ifrågasätter också om inte medlen kunde få användas ännu friare än i dag, t.ex. till förbättringar av infrastrukturen, om detta är länsstyrelsens uppfattning.

Nödvändigheten av en höjning av länsanslagen och möjligheten till en friare användning av dessa bör som vår mening ges regeringen till känna.

Länsstyrelsen bedriver en rad utvecklingsprojekt tillsammans med kommuner och myndigheter, och på detta sätt kan den enskildes och kommunernas intressen tillvaratas på ett positivt sätt.

EDV-projektet som syftar till att öka tillämpningen av elektronik och data i Värmland och som startades av Handelskammaren och Utvecklingsfonden har gett många positiva effekter.

En rad projekt för att utveckla vattenbruket förekommer. Vi anser att denna verksamhet i och för sig är positiv, men här bör bättre marknadsundersökningar göras innan ytterligare satsningar sker.

Projektet "Laxfond Vänern" i samarbete mellan samtliga kommuner runt Vänern pågår. I denna fråga hänvisas till särskild motion.

Glesbygdstödet

Det s.k. glesbygdstödet har visat sig vara en flexibel stödform, som syftar till att främja sysselsättning och upprätthålla en god servicenivå på landsbygden. Det är t.ex. viktigt att lanthandlarna på detta sätt kan fortsätta sin verksamhet samtidigt som pensionärer kan få sina varor hemsända och affären kan vara ett serviceorgan, t.ex. för apoteket och Systembolaget.

Olika glesbygdprojekt har bedrivits med framgång i länet i bl.a. Torsby, Sunne och Hagfors kommuner.

En del aktiviteter har pågått under den s.k. "Hela Sverige ska leva"-kampanjen, där Ekshäradsbygden var särskilt aktiv.

Det är viktigt att människor i glesbygd skall kunna ha kombinationssystem-sättningar, t.ex. jord- och skogsbruk samt slöjd och konsthantverk. Sådan verksamhet bör på allt sätt uppmuntras.

Ytterst är den värmländska landsbygdens överlevnad beroende av de många människornas idéer och engagemang. Det är viktigt att politiken generellt utformas så att den stimulerar och inte drabbar glesbygdsbefolkningen. Glesbygdstödet kan vara en positiv stimulans i många fall.

Högskolan – en viktig faktor för länets utveckling

Mot. 1988/89
A456

Alla erfarenhet visar att en väl fungerande högskola är en stor tillgång för ett län när det gäller att rekrytera och behålla välutbildad arbetskraft. Med sina 4000 elever och utbildning i bl.a. teknik, ekonomi, humaniora samt lärarutbildning är högskolan den utan tvekan viktigaste regionalpolitiska satsningen i vårt län.

Högskolan har ett mycket nära samarbete med länets näringsliv. Det s.k. "Hjärnbruket" vid högskolan ger god möjlighet att utveckla den kreativa miljön.

I en särskild motion har vi utvecklat de faktorer som vi anser vara viktigast för högskolans närmaste framtid, varför vi här endast vill framhålla högskolans stora betydelse för länet och vikten av att den får utvecklas på ett positivt sätt.

Kultur – en förutsättning för kreativ miljö

I en alltmer teknikorienterad tillvaro framstår kulturell mångfald och variation i kulturutbudet som viktigare än någonsin.

Värmland med sin gamla tradition som kulturlandskap, sina invånare med stort kulturellt intresse och sina många aktivt arbetande kulturpersonligheter borde ha alla möjligheter att erbjuda ett rikt kulturliv för sina invånare – och har det också. Detta är en förutsättning för att kunna rekrytera och behålla dugligt och välutbildat folk inom alla sektorer av samhället.

Inte minst inom kulturlivet framstår det klart vad enskilda personers initiativkraft och engagemang betyder för en positiv utveckling. Som exempel kan nämnas det pågående Rackstads-projektet i Arvika och arbetet för ett internationellt musikcentrum i Brunskog.

Värmland av i dag har flera framstående författare, sångare, konstnärer och andra kulturarbetare.

Den främsta finansieringskällan för kulturlivet bör vara vad den enskilda människan – utifrån sina behov – betalar, men självklart är ett visst stöd från stat och kommun nödvändigt om alla skall kunna nås av kulturutbudet.

Vi anser att vårt län bör ha ett "kulturhus" i Karlstad och för att förverkliga detta bör alla möjligheter till sponsoring undersökas.

Hemställen

Med hänvisning till det anförda hemställs

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att vägaslagen till länet bör höjas som en viktig regionalpolitisk åtgärd.¹]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att ett sjötransportstöd bör införas för att bevara konkurrenskraften för den miljövänliga Vänersjöfarten.¹]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en god tillgång till billig energi är av avgörande betydelse för den framtida utvecklingen av värmländskt näringsliv och värmländsk arbetsmarknad.²]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en sänkning av skattetrycket är nödvändigt för en positiv näringslivsutveckling och för att yrkeskunnigt folk ska kunna rekryteras till och behållas i länet.³]

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att arbetsgivaravgiften bör sänkas med 3 procent i stödområde B (Torsby kommun),

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att avskaffandet av kommunala monopol, t.ex. inom vårdsektorn, är nödvändigt för en positiv utveckling av den värmländska tjänstesektorn.⁴]

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att ett flexibelt lönebidrag kopplat till den enskilda individen och inte till arbetsplatsen bör införas för att i ökad utsträckning erbjuda arbetshandikappade arbete i det reguljära arbetslivet.

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att länsanslagen bör höjas och att de bör kunna användas friare än f.n.

Stockholm den 24 januari 1989

Gullan Lindblad (m)

Göthe Knutson (m)

¹ 1988/89:T239

² 1988/89:N455

³ 1988/89:Sk412

⁴ 1988/89:Fi512